

NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Medlemsblad
Nr. 1 2022 – Årgang 40

EN TRYGGERE VERDEN
UTEN ATOMVÅPEN!

Ukraina Vi fordømmer Russlands angrep

SVERRE LODGAARD

Atomavtalen med Iran

KRIG I UKRAINA

Russlands uakseptable invasjon

MORTEN B. MÆRLI

Kjernekraft og klimakrise

REDAKSJONEN

Anja Lillegraven
Maja Fjellvær Thompson

DESIGN

VON Kommunikasjon

TRYKK

Fagtrykk Trondheim AS

FORSIDEILLUSTRASJON

Leonhard Niederwimmer, pixabay.com

NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

c/o Sentralen
PB 183 Sentrum
0102 Oslo

Besøksadresse:

Sentralen
Øvre Slottsgate 3
0157 Oslo

STYRELEDER

Signe Flottorp

DAGLIG LEDER

Anja Lillegraven

Norske leger mot atomvåpen er del av den internasjonale legebevegelsen mot atomvåpen (International Physicians for the Prevention of Nuclear War, IPPNW), og partner i Den internasjonale kampanjen for å avskaffe atomvåpen (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, ICAN).

INNHold

- 3 Leder
- 4 Atomvåpenforbudet er ett år
- 6 Atomavtalen med Iran
- 8 Kjernekraft og klimakrise
- 10 Krig i Ukraina
- 14 Praktikant til ansatt
- 16 Uttalelse fra Fredsprisvinnerne
- 20 Trykkskader
- 22 Forsvarsavtalen med USA

Signe Flottorp

Styreleder Norske leger
mot atomvåpen

STOPP KRIGEN I UKRAINA

Krisen i Øst-Europa har gjort begynnelsen av 2022 dramatisk for Ukraina og resten av Europa. Norske leger mot atomvåpen (NLA) og Den internasjonale kampanjen for å avskaffe atomvåpen (ICAN) i Norge fordømmer på det sterkeste den russiske invasjonen av Ukraina 24. februar, og Putins trussel om å bruke atomvåpen ved ordren om at det russiske atomvåpenarsenalet skal settes i kampberedskap.

Angrepet på Ukraina innebærer store humanitære konsekvenser for sivile. Krigen er uakseptabel. Russland må trekke sine styrker ut av Ukraina. Skulle atomvåpen bli brukt, risikerer vi en katastrofe av ukjente dimensjoner i Europa. Atomvåpen kan ikke skape fred og er helt uegnet som «verktøy for avskrekking». En avskrekkingsteori som er basert på viljen og evnen til massedrap av sivile vil føre til en forferdelig humanitær katastrofe. Det er det vi risikerer akkurat nå, og det må vi stoppe. Vi kan ikke stole på at internasjonale politiske og militære ledere alltid er rasjonelle og tar kloke beslutninger, og vi kan ikke stole på at vi fortsatt skal ha flaks. En atomkrig kan utløses med hensikt, og som følge av misforståelser og feil.

For å beskytte oss mot atomkrig, må alle stater, også atomvåpenstatene, støtte FNs traktat om forbud mot atomvåpen. FNs atomvåpenforbud er det eneste omfattende juridisk bindende forbudet mot å utvikle, besitte, true med å bruke, samt å bruke atomvåpen, og det inneholder et rammeverk for verifiserbar demontering av atomvåpnene.

I år er det ett år siden FNs atomvåpenforbud trådte i kraft. Den 21. januar feiret vi dette på Eidsvolls plass, sammen med flere av ICAN Norges partnerorganisasjoner. Noen uker senere lanserte IPPNW i Europa appellen: Ingen krig i Europa. Vi oppfordret partene til diplomati for å forhindre en ukontrollerbar væpnet konflikt.

Sekretariatet vårt har begynt året med en ny ansettelse. I dette medlemsbladet kan du lese om Maja Fjellvær Thompson sitt engasjement i kampen mot atomvåpen fra hun begynte som praktikant i 2018, til hun nå er ansatt i full stilling etter fullført master – med en oppgave som handlet om Arbeiderpartiet og atomvåpenforbudet. Velkommen, Maja!

2022 ser ut til å bli et historisk år av mange grunner. I år markerer også Norske leger mot atomvåpen sitt 40-årsjubileum. Dessverre er vårt arbeid like viktig i dag som for 40 år siden. Hold av datoen lørdag 24. september!

I ett år har alle aktiviteter relatert til atomvåpen vært forbudt. Det fortjener en fest og 21. januar samlet vi i Norske leger mot atomvåpen og flere av ICAN Norges partnerorganisasjoner oss til feiring på Eidsvolls plass utenfor Stortinget.

Tuva Krogh Widskjold
Koordinator for ICAN, Den internasjonale kampanjen for å avskaffe atomvåpen, i Norge.

Til tross for at motstandere av et forbud mot atomvåpen igjen og igjen påstår at forbudet ikke har effekt, viser tallene noe helt annet. Sammen stigmatiserer vi atomvåpen.

Motstandere av atomvåpenforbudet sa at et slikt forbud aldri ville bli vedtatt i FN.

I virkeligheten deltok 135 stater i forhandlingene om FNs atomvåpenforbud.

Motstandere av atomvåpenforbudet sa at en slik avtale ikke ville bli del av internasjonal lov.

22. januar 2021 trådte FNs atomvåpenforbud i kraft og er nå gjeldende for alle statspartene.

Nå sier motstandere av atomvåpenforbudet at statene som er involvert i atomvåpen aldri kommer til å slutte seg til forbudet.

Samtidig ser vi økende press for tilslutning til FNs atomvåpenforbud innad i atomvåpenmedskyldige stater som medlemslandene i NATO og i atomvåpenstatene.

Sammen med politiske støttespillere og ICAN Norges partnerorganisasjoner, laget Norske leger mot atomvåpen en sprekk i den sterke veggen NATO har satt opp mot forbudet, da den norske regjeringen som første regjering i et medlemsland i NATO – og som lar USA true med bruk av atomvåpen på våre vegne – erklærte at Norge skal delta som observatør på statspartsmøtene til FNs atomvåpenforbud. I sprekker kan lys piple inn, og Tyskland, som selv har amerikanske atomvåpen på tysk jord, fulgte like etter.

Ett år etter at FNs atomvåpenforbud trådte i kraft ser vi at rekordmange 101 finansinstitusjoner har retningslinjer mot investeringer i atomvåpen, vi opplever at byer over hele verden tar innbyggernes trygghet på alvor og ber egne regjeringer støtte FNs atomvåpenforbud og vi ser at flere og flere stater ratifiserer forbudet.

Takk for at du er med på å stigmatisere atomvåpen. Sammen kan vi gjøre våpnene til historie.

1

2

3

4

1 Andreas Sjalg Unneland, fra Sosialistisk Venstreparti, og Tuva Widskjold, ICAN-koordinator i Norge, smiler bredt under Andreas sin tale. Linda Monsen Merkesdal fra Arbeiderpartiet holdt også tale under feiringen.

2 Tuva Widskjold og Rauand Ismail fra Miljøpartiet De Grønne under feiringen.

3 Erling Borgen og Agnete Haaland deltok på feiringen.

4 Oda Andersen Nyborg, leder i Norges Fredsråd, og Inga Steen, styreleder i Norges Fredslag, feirer at atomvåpen har vært forbudt i ett år.

De tidligere statslederne Barack Obama, Gordon Brown og Nicolas Sarkozy i samtale i forbindelse med en uttalelse om Iranavtalen i september 2009. Foto: Pete Souza, Public domain, via Wikimedia Commons.

BÆRE ELLER BRISTE FOR ATOMAVTALEN MED IRAN

Forhandlingene om atomavtalen med Iran nærmer seg slutten. Både USA og Iran er tjent med at de lykkes.

Sverre Lodgaard
Seniorforsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI).

Forhandlingene mellom Iran og stormaktene om gjeninnføring av atomavtalen fra 2015 går inn i sluttfasen. Lykkes de vil verden trekke et lettelsens sukk. Hvis ikke vil Iran fortsette opptrappingen av atomprogrammet og USA forsterke de massive sanksjonene Trump innførte. Den spiralen kjenner vi fra tidligere. Den fører fra vondt til verre.

I fjor vår gjorde partene betydelige framskritt, men etter presidentvalget i Iran i juni ble samtalen satt på pause. Den nye konservative regjeringen skjerpet kravene, og da partene kom sammen igjen før jul gikk forhandlingene i revers.

Fortsatt sier både USA og Iran at de vil tilbake til avtalen. Begge vet at hvis forhandlingene bryter sammen vil det ha store negative ringvirkninger både regionalt og globalt. I Midtøsten vil tilløpene til normalisering mellom gamle rivaler stoppe opp, herunder den gryende forsoningen mellom Iran og

Saudi-Arabia, og det økonomiske samarbeidet mellom Iran og de andre Gulf-statene vil bli rammet.

Globalt står amerikanske bindinger til Midtøsten i veien for kraftsamlingen mot Kina. I verste fall må landet forberede seg på krig mot Iran med Israel som pådriver, eller Israel angriper selv og trekker USA med seg. Det blir en krig fra helvete med uklare fronter.

Iran har akselerert atomprogrammet for å skaffe seg forhandlingskort. USA har steilet. Før Trump gikk av innførte han i all hast ytterligere sanksjoner, ikke under henvisning til atomprogrammet, men gjemt under menneskerettsbrudd og terrorisme for å gjøre det vanskelig å heve dem. Biden har videreført alle. Mange mente han burde by på en gest, for eksempel ved å frigi noen av de beslaglagte iranske pengene, men han lot den muligheten passere. Nå er faren at partene har gått seg vill i posisjoneringene og ikke klarer å vikle seg ut av dem.

Noen justeringer av avtalen fra 2015 er uunngåelig. Avtalen innebar at Iran ville trenge minst ett år på å lage nok våpenmateriale til én bombe. En ny avtale vil gi kortere varslingstid, for selv om produksjonskapasiteten nullstilles kan ikke kunnskapen om nye generasjoner sentrifuger slettes. En halvering kan fortsatt være akseptabelt, for det er ikke gjort i en håndvending å etablere operative våpen på toppen av missiler, og det kommer i tillegg. Men når varslingstiden krymper haster det med å gjeninnføre restriksjonene.

Det haster også for å unngå at det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) mister oversikten over atomprogrammet. Byrået har fortsatt kamera ved de kjernefysiske anleggene, men filmene lagres og forsegles i Iran inntil en ny avtale er på plass slik at Byrået mister den løpende informasjonen om aktivitetene.

For Iran og alle andre er den amerikanske uforutsigbarheten et stort problem. Avtalen fra 2015 var ubalansert: Hvis Iran gjorde seg skyldig i avtalebrudd kunne FN-sanksjonene tikke inn igjen, men hvis USA gjorde det samme var det ingen straffemekanisme. Dette problemet er langt på vei uløselig, for hvordan straffer man verdens ledende stormakt? Folkerettsbrudd, ja vel, men USA kontrollerer det internasjonale finanssystemet og står derfor friere enn andre til å gjøre som de vil. Hele verden frykter et grunnleggende uforutsigbart USA.

Denne ubalansen gjorde at Iran aldri fikk så mye ut av avtalen som forventet. Ikke før hadde den trådt i kraft begynte Trump å drive en kampanje mot den. Det fikk mange internasjonale selskaper til å reservere seg. Og da USA gjeninnførte sanksjonene fulgte europeisk og internasjonalt næringsliv etter. Forståelig nok. Forståelig er det også når iranerne krever at alle sanksjoner som er innført etter at avtalen kom i stand må heves, og at USA gir dem erstatning for avtalebruddet. De får ingen av delene, men det er rom for å styrke de legale og politiske hindrene for tilbaketrekking og for en økonomisk kompensasjonsordning hvis avtalen brytes på nytt.

Russland, Kina, Frankrike, Tyskland og Storbritannia er også med i forhandlingene. Deres primære interesse er å unngå krig og spredning av atomvåpen. Hvis det kjernefysiske ikke-spredningsregimet undergraves, kan dagens ni atommakter få selskap av flere. Noen av disse

«Hvis det kjernefysiske ikke-spredningsregimet undergraves, kan dagens ni atommakter få selskap av flere.»

Øverste leder Ali Khamenei har alltid sagt at USA ikke er til å stole på og har fått sørgelig rett, skriver Sverre Lodgaard. Foto: Khamenei.ir, CC BY 4.0, via Wikimedia Commons.

maktene har større tyngde enn før og USA litt mindre. EU er også representert i forhandlingene og har en viktig oppmannsrolle.

Det iranske lederskapet nærer dyp skepsis til USA. Øverste leder Ali Khamenei har alltid sagt at USA ikke er til å stole på og har fått sørgelig rett. Regjeringen Raisi fremhever at sanksjonene har gjort den iranske økonomien mer selvforsynt og at Iran har gode alternativer til Europa og Vesten. De peker østover mot Kina, som investerer tungt i Iran og kjøper litt olje derfra på tross av sanksjonene. Begrensningen ligger i at Kina balanserer dette mot

handel og investeringer i Midtøsten for øvrig, slik at Iran ikke stikker seg ut i porteføljen. Kina vil ha stabilitet for sine investeringer i hele regionen og da må ikke Iran forfordes i en grad som kan bli konfliktskapende.

En helhetsvurdering tilsier derfor at heving av sanksjonene fortsatt er grunnleggende viktig, og det er ingen tvil om hva iranere flest vil: De vil ha åpning utad. Derfor stilles Raisi overfor et imperativ: Hvis han innerst inne ikke vil ha noen avtale må han likevel prøve å få det til. Hvis Biden vil unngå krig, konsentrere seg om Kina, hindre spredning av atomvåpen og holde sitt eget valgløfte må også han svelge noen kameler.

Dermed er det tid for beslutninger på øverste politiske nivå. De kommende ukene blir avgjørende.

Denne teksten ble først publisert i Dagsavisen 8. februar 2022.

KJERNEKRAFT ER INGEN LØSNING PÅ KLIMAKRISEN

**Som en fugl Føniks skjer det igjen;
Kjernerkeft stiger opp og fram som
løsning på klimakrisen og på skyhøye
strømpriser.**

Dr. Morten Bremer Mærli
Fysiker og rådsmedlem i Norske
leger mot atomvåpen

Stadig flere tar til orde for energiformen, nå sist EU-kommisjonen, EUs utøvende arm, som har definert både kjernerkeft og gass «bærekraftig». Atomkraftverk vil bli ansett som grønne hvis det radioaktive avfallet lagres på en sikker måte. Så langt, finnes imidlertid ingen permanent deponeringsplass i drift noe sted.

I EU ønsker særlig Frankrike å investere i nye atomkraftverk, spesielt en ny generasjon, små og modulære reaktorer. Den pro-nukleære fraksjonen i EU er i tillegg støttet av Polen, Ungarn, Tsjekkia, Bulgaria, Slovakia og Finland – samt den svenske opposisjonen. Her hjemme er debatten om kjernerkeft så å si fraværende, utover spredte thoriumblaff hvor særlig høyresiden har ivret for storstilt utbygging og verdiskapning.

Mens thorium sannsynligvis ikke kommer til å forbli mer enn en våt drøm i visse kretser, er kjernerkeftens fortrinn i et klimaperspektiv ubestridte: Et kjernerkeftverk slipper ikke ut karbondioksid eller andre klimagasser i driftsfasen. Men lite er nytt under solen. Navn som Tri Mile Island, Tsjernobyl, og nå sist, i 2011, Fukushima, hjemsøker den offentlige debatten, og forsurer hverdagen til kjernerkeftlobbyen. I Tyskland – Europas fremste industrilokomotiv – går det mildt sagt trådt. Landet startet året med å legge ned halvparten av sine seks operative kjernerkeftverk. De resterende tre slås av i løpet av 2022.

Kjernerkeftentusiaster argumenterer gjerne for at teknologiske framskritt minsker risikoen for både ulykker og eksponering fra langtidslagring av avfallet.

Samtidig «glemmes» gjerne koblingen til kjernerkeft. Rett nok er det langt fra kjernerkeft til operative kjernerkeftvåpen. Et vanlig kjernerkeftverk kan aldri bli til en bombe. Men muligheten til å fremstille kjernerkeftvåpen styrkes betydelig med høyt kvalifisert personell innen reaktorfysikk og brenselssykluseteknologi.

For land med hemmelige kjernerkeftvåpenplaner er det viktig å etablere nasjonal fysikkkompetanse. Slik kan sivil kjernerkeft under internasjonalt tilsyn bli et dekke for kjernerkeftvåpenambisjoner. Store lagre av spaltbart våpenmateriale – sivilt eller militært – vil uansett begrense nedrustningsviljen i andre stater. Mye av teknologien for sivile og militære programmer er den samme. Anlegg for anrikning av uran eller separasjon av plutonium fra brukt uranbrensel kan lovlig etableres. Beholdninger av spaltbart materiale kan bygges opp over tid og siden misbrukes i våpenprogrammer. Parallelt kan en stat utvikle leveringsmidler og ikke-nukleære komponenter til kjernerkeftvåpnene. Eksemplene er mange – for mange. Særlig har Nord-Korea og, ikke minst, Iran, stått i søkelyset de senere år.

Sagnet om Fugl Føniks sier at ved soloppgang antennes reiret av gløden til morgenrøden, og både reiret og fuglen brenner kraftig og blir til aske. Fra denne asken gjenoppstår Føniks som en ung, ny fugl, som stiger høyt opp. Så får vi se da, om kjernerkeften gjenoppstår fra asken og fortsatt flyr høyt på klimahimmelen, eller om gjennomtenkte sikkerhetsvurderinger gjør at asken rett og slett bør spres...

**NORSKE LEGER
MOT ATOMVÅPEN**

VI FORDØMMER RUSSLANDS ANGREP PÅ UKRAINA

Bildet viser ukrainske soldater under en militær operasjon mot prorussiske opprørere i Slovjansk ved Donetsk i juli 2014. Foto: Sasha Maksymenko, maksymenko.com.ua (CC BY NC 2.0)

Norske leger mot atomvåpen (NLA) og Den internasjonale kampanjen for å avskaffe atomvåpen (ICAN) i Norge fordømmer på det sterkeste den russiske invasjonen av Ukraina og Putins trussel om å bruke atomvåpen. Krig er aldri akseptabelt, og det russiske angrepet på Ukraina vil få store humanitære konsekvenser for sivile. Skulle atomvåpen bli brukt, snakker vi om en katastrofe av ukjente dimensjoner.

Det internasjonale samfunnet må stå samlet for å sikre at vi beskytter og støtter sivile.

Mens alle kriger er uakseptable, advarer vi om at krigen kan eskalere til en konflikt som involverer atomvåpen. I midten av februar gjennomførte Russland en strategisk atomvåpenøvelse hvor de øvde på å slippe masseødeleggersvåpen på sivile ved bruk av interkontinentale ballistiske missiler, ubåtavfyrte missiler og bombefly.

Enda mer bekymringsfullt er Putins uttalelse 24. februar: «Uansett hvem som prøver å stå i veien for oss... Russland vil reagere umiddelbart, med konsekvenser dere aldri har opplevd i historien. Vi er forberedt på ethvert utfall». Vi tolker dette som en dårlig tilslørt trussel om bruk av atomvåpen. Å true med bruk av atomvåpen er forbudt i henhold til FNs atomvåpenforbud.

Samtidig vurderer Hviterussland å gå tilbake på den grunnlovsfestede bestemmelsen om å være et atomvåpenfritt land.

Det fremgår av Putins ord og handlinger at bruk av atomvåpen ikke er utelukket, men det er også fare for at atomvåpen kan bli brukt som et resultat av en misforståelse eller feilberegning. Når spenningen stiger, øker faren for bruk av atomvåpen.

Denne konflikten er allerede katastrofal for sivilbefolkningen i Ukraina, og de omfattende sanksjonene vil vanskeliggjøre livene til uskyldige russere. Å legge til trusler om bruk av verdens verste masseødeleggersvåpen beskytter ingen. Derimot øker det risikoen for en enorm humanitær katastrofe.

Vi oppfordrer Russland, Hviterussland og alle andre stater til å ikke engasjere seg i militære aktiviteter som involverer atomvåpen, slik som atomvåpenøvelser og andre mulige utplasseringer av atomvåpen.

Vi oppfordrer det internasjonale samfunnet til å legge sterkt press på Russland for å delta i dialog og diplomati. FN-pakten, internasjonal humanitærrett og menneskerettighetene må respekteres.

Vi oppfordrer alle parter til å slutte seg til relevante traktater for å redusere risikoen for bruk av atomvåpen, inkludert FNs atomvåpenforbud.

Denne teksten ble skrevet 25.02.2022. Teksten gir uttrykk for Leger mot atomvåpens holdninger ved utbruddet av krigen i Ukraina. Utviklingen i denne saken går fort, og vi ber om forståelse for at situasjonen kan ha endret seg når du får bladet i posten.

«Koronapandemien har vist hvor langt helsepersonell er villig til å strekke seg for å redde liv. Nå varslers vi om en annen, forestående medisinsk krise i Europa.»

APPELL: LEGER TAR ANSVAR FOR LIVREDDENDE, FOREBYGGENDE ARBEID

Helsepersonell vet at det vi ikke kan kurere, det må vi forhindre.

Før krigen i Ukraina brøt ut, økte spenningen fra dag til dag og forholdet mellom USA/Nato og Russland var på et kritisk lavmål. Derfor lanserte International Physicians for the Prevention of Nuclear War (IPPNW) i Europa den medisinske appellen *Ingen krig i Europa. Leger tar ansvaret for livreddende, forebyggende arbeid på største alvor.*

I appellen oppfordret leger og helsepersonell fra hele Europa til diplomatiske løsninger. Vi skrev: «Koronapandemien har vist hvor langt helsepersonell er villig til å strekke seg for å redde liv. Nå varslers vi om en annen, forestående medisinsk krise i Europa.»

Appellen oppfordret alle parter i konflikten til å velge diplomatiske løsninger fremfor opprustning og militær konflikt. Vi ønsket å bidra til å forhindre den humanitære katastrofen enhver krig medfører. Dessverre gikk Russland til det fryktelige skritt å invadere Ukraina 24. februar 2022, og da dette bladet

gikk i trykken var de første rapportene om menneskelige lidelser allerede kommet.

I forbindelse med appellen, arrangerte IPPNW en «emergency briefing» den 19. februar om krisen i Øst-Europa og hva konsekvensene kunne bli dersom diplomatiet mislykkes.

Samtalen omhandlet tre tema:

- Konvensjonell krig – Mulige direkte og indirekte konsekvenser av en konvensjonell krig i Ukraina på helse, menneskerettigheter og miljø. *Presentert av Barry Levy.*
- Skader på atomkraftreaktorer – Risikoen for store radioaktive utslipp fra en eller flere av de 15 atomkraftreaktorene i Ukraina. Atomkraftverkene er sårbare for bevisst eller utilsiktet ødeleggelse, eller nedsmeltinger på grunn av tap av strøm, mangel på arbeidere, eller gjennom cyberangrep. *Presentert av Linda Pentz Gunter.*
- Eskalering til atomkrig – De katastrofale regionale og globale konsekvenser bruk av atomvåpen vil medføre, enten de brukes med vilje, eller som et resultat av et uhell eller en misforståelse. *Presentert av Ira Helfand.*

100 SEKUNDER PÅ MIDNATT

Dommedagsklokken stilles hvert år av forskere ved the Bulletin of the Atomic Scientist. Klokken signaliserer hvor nære vi mennesker er å ødelegge vårt eget eksistensgrunnlag med teknologier vi selv har utviklet.

I januar stilte forskerne klokken igjen. Den står nå 100 sekunder på midnatt, som den har gjort de siste tre årene. Faren er vedvarende og overhengende. Klokken har aldri vært nærmere midnatt.

Forskerne peker på atomvåpen og klimaendringer som de to største eksistensielle truslene, sammen med korona og ny «disruptiv» teknologi. De siste 10 årene har verden beveget seg stadig nærmere midnatt og dommedag.

FELLES ERKLÆRING FRA P5-LANDENE

Etter den siste utsettelsen av Ikkespredningsavtalens tilsynskonferanse, kom P5-landene med en felles erklæring hvor de understreker betydningen av å forebygge atomkrig og å unngå våpenkappløp. I uttalelsen gjentok de fem atomvåpenstatene sine forpliktelser til Ikkespredningsavtalen, og forsikret om at deres atomvåpen ikke er rettet mot hverandre eller mot noen andre land.

«Vi bekrefter at en atomkrig ikke kan vinnes og aldri må utkjempes. Ettersom bruk av atomvåpen vil ha omfattende konsekvenser, bekrefter vi også at atomvåpen – så lenge de eksisterer – bør tjene defensive formål, avskrekke aggresjon og forhindre krig. Vi mener sterkt at videre spredning av slike våpen må forhindres».

Kilde: The White House. «Joint Statement of the Leaders of the Five Nuclear-Weapon States on Preventing Nuclear War and Avoiding Arms Races»

IKKESPREDNINGSAVTALEN UTSATT IGJEN

Hvert femte år skal det avholdes tilsynskonferanse for Ikke-spredningsavtalen. Forrige konferanse var i 2015, og det skulle derfor vært avholdt ny tilsynskonferanse i 2020. Denne konferansen har vært utsatt flere ganger på grunn av koronapandemien. Ny tentativ dato er 1. til 26. august 2022.

Ikkespredningsavtalen, eller Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), er en global nedrustningsavtale. Avtalen ble fremforhandlet på et tidspunkt der det var svært usikkert hvor mange stater som kunne anskaffe atomvåpen. Stater som hadde atomvåpen fra 1. januar 1967; USA, Russland, Kina, Storbritannia og Frankrike (P5-landene), forpliktet seg til å ruste ned, mens statsparter som ikke hadde atomvåpen, forpliktet seg til å aldri utvikle dem. Avtalen har tre pilarer; ikkespredning, nedrustning og fredelig bruk av atomteknologi. Ikkespredningsavtalen åpnet for undertegning i 1968 og trådte i kraft i 1970. I dag har avtalen 189 tilsluttede stater. Atomvåpenstatene India, Pakistan, Israel og Nord-Korea står utenfor avtalen.

Kilde: United Nations. «Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)».

FRA PRAKTIKANT TIL FULLTIDSANSATT

En varm dag i august 2018 tusler jeg inn på kontoret til Leger mot atomvåpen og ICAN Norge. Jeg skal på intervju som praktikant, og jeg har lest meg opp på FNs atomvåpenforbud. Kan det være sant at Norge ikke har signert atomvåpenforbudet? Underveis i intervjuet får jeg i oppgave å drøfte et debattinnlegg som kritiserer Leger mot atomvåpen og ICAN Norges arbeid. «Det finnes ingen enkel vei i kampen mot atomvåpen» er det første jeg leser. Dette er historien om noen av folkene, seirene og min egen vei i kampen mot atomvåpen, fra praktikant til fulltidsansatt.

Ann Helen Evertsen og Maja Fjellvær Thompson med Nobels Fredspris-medaljen.

Høsten 2018 begynte jeg som praktikant ved siden av studiene, sammen med Ada Menne og Ann Helen Evertsen. Praktikanttiden var fylt med spennende møter, kaffe, filmvisninger, diskusjoner om hva vi skulle poste på sosiale medier, latter og mye bæring av diverse utstyr og stæsj sammen med mine medpraktikanter. Vi fikk innsikt i hvordan en liten organisasjon med usikker finansiering og få ressurser jobber for å få til politisk endring. Daglig leder Mari Seilskjær lærte meg hvor viktig politisk innsikt og kommunikasjon er i en slik organisasjon. Praktikantansvarlig Thea Katrin Mjelstad hadde vært med i fredsbevegelsen i mange år og lidenskapen hennes for saken var inspirerende.

På nyåret gikk vi fra å være fem til to og jeg ble ansatt i en deltidsstilling ved siden av studiene. Læringskurven min ble plutselig veldig bratt, særlig når det gjaldt politisk påvirkning. Stortinget behandlet spørsmålet om norsk tilslutning til FNs atomvåpenforbud, og på Arbeiderpartiets Landsmøte ble saken en av de mest omdiskuterte. Bred støtte blant partnerorganisasjoner, og medlemmer som møtte opp på markeringer og skapte oppmerksomhet rundt saken, ble lagt merke til! Selv om regjeringen ikke gikk inn for å bli del av FNs atomvåpenforbud, la mobiliseringen et viktig grunnlag for videre arbeid. Denne våren lærte jeg hvor viktig Leger mot atomvåpens medlemmer og ICAN Norges partnerorganisasjoner er.

Maja Fjellvær Thompson
Fulltidsansatt, Norske leger
mot atomvåpen

«Mine tre år i Leger mot atomvåpen og ICAN Norge har vist meg at det er du, jeg og vi sammen som kan skape en verden fri for atomvåpen.»

Senvåren 2019 var avgjørende for veien videre både for meg personlig, men også organisasjonsmessig for Leger mot atomvåpen. Mari, som hadde vært som en mentor for meg denne våren, gikk videre og jeg fikk to nye kollegaer. Anja Lillegraven ble daglig leder i Leger mot atomvåpen, og Tuva Widskjold ble ICAN-koordinator.

Det er mange som skal ha ære for hva fredsbevegelsen har fått til de siste årene. Men for meg hadde ikke kampen mot atomvåpen vært den samme uten Anja og Tuva, to av de dyktigste jeg kjenner. Anja har lært meg å se hva som er viktig å prioritere i alle deler av en organisasjon. Hun har en egen evne til å få folk til å føle seg sett og hørt. Også er hun verdens beste sjef. Jeg hadde ikke klart å kombinere denne deltidsjobben med et krevende masterstudie hadde det ikke vært for godheten som både Anja og Tuva viser. Tuva har vist meg hvor viktig det er med positiv kommunikasjon som viser løsninger i en sak som er så dystre. Som hun nylig skrev i en epost: «Jeg tror ikke man kan ha denne jobben uten en stor porsjon tro på framtiden og at endring er mulig». Og det demonstrerer hun i alt hun gjør. I tillegg så har hun en arbeidskapasitet uten sidestykke, men det er vanskeligere å lære seg.

De siste par årene har mye skjedd i kampen mot atomvåpen, og selv om atomvåpen ikke er avskaffet enda, har fredsbevegelsen oppnådd mange seiere. I 2020 fikk 75-årsmarkeringen av bombingene av Hiroshima og Nagasaki stor nasjonal oppmerksomhet. I januar 2021 trådte FNs atomvåpenforbud i kraft og gjorde alle aktiviteter relatert til atomvåpen forbudt. Samme høst bestemte den nye rødgrønne regjeringen at Norge skulle observere det første statspartsmøte til FNs atomvåpenforbud. Som i 2019, var folkene og

medlemmene våre avgjørende for alt som ble oppnådd.

Som for resten av verden, har både jobb- og studiehverdagen min vært sterkt påvirket av korona de siste to årene. På jobb fikk jeg være med på å profesjonalisere deler av Leger mot atomvåpens organisasjonsarbeid og lære hvordan man kan jobbe politisk i en koronapreget hverdag. På skolen gikk jeg fra å gå i et klassefelleskap til å sitte alene og skrive masteroppgave. Jeg ble endelig ferdig i november 2021. En måned etterpå fikk jeg tilbud om fast fulltidsstilling i Leger mot atomvåpen!

Det er rart å tenke tilbake på intervjuet som var starten på min jobb i Leger mot atomvåpen. Tre og et halvt år senere er jeg godt kjent på kontoret til Leger mot atomvåpen og ICAN Norge. Selv om jeg uenig med debattinnlegget som kritiserte Leger mot atomvåpens arbeid, må jeg innrømme at det hadde rett i noe: det finnes ingen enkel vei i kampen mot atomvåpen. Å avskaffe atomvåpen gjøres ikke på en dag eller på tre år. Men hvis du lurer på om du skal engasjere deg i Leger mot atomvåpen sitt arbeid eller bli medlem, så håper jeg at denne teksten gir deg svaret. Mine tre år i Leger mot atomvåpen og ICAN Norge har vist meg at det er du, jeg og vi sammen som kan skape en verden fri for atomvåpen. (Med god hjelp fra store mengder kaffe, latter og mye tung bæring).

Over hele verden går folk ut i gatene og krever en slutt på den ulovlige og urettferdige krigen, skriver Beatrice Fihn og Dmitry Muratov. Foto: pixabay.com. →

TIDEN FOR Å HANDLE ER NÅ. VI VIL KANSKJE IKKE OVERLEVE DEN NESTE ATOMKRISEN

Menneskehetens skjebne avhenger av handlingene til noen få ledere som kontrollerer nesten 13.000 atomvåpen.

Beatrice Fihn

Leder for den Internasjonale kampanjen for å avskaffe atomvåpen (ICAN), vinner av Nobels fredspris 2017 på vegne av ICAN.

Dmitry Muratov

Sjefredaktør i *Novaja Gazeta*, vinner av Nobels fredspris 2021.

Akkurat nå er trusselen om bruk av atomvåpen større enn noen gang i moderne tid. Vladimir Putin truer med å bruke atomvåpen: Han har hevet mobiliseringen til det høyeste nivået siden Sovjetunionens fall.

Han har slått seg sammen med en annen diktator, Aleksandr Lukasjenko fra Hviterussland, for å angripe Ukraina i strid med internasjonal rett, inkludert FN-pakten, og legger til rette for å utplassere russiske atomvåpen i Hviterussland.

Vi, som vinnere av Nobels fredspris i 2017 og 2021, vil advare mot det som nå skjer. Trusselen om bruk av atomvåpen og Vladimir Putins uansvarlige handlinger og ord er en risiko mot internasjonal fred og sikkerhet.

KAN ØDELEGGE PLANETEN

Menneskehetens skjebne avhenger av handlingene til noen få ledere som kontrollerer nesten 13.000 atomvåpen, en skremmende kraft som er i stand til å ødelegge planeten vår mange ganger.

Bruk av bare ett atomvåpen kan drepe og skade hundretusener, om ikke millioner, sivile og forgifte miljøet

Menneskehetens skjebne avhenger av handlingene til noen få ledere som kontrollerer nesten 13.000 atomvåpen, skriver Fihn og Muratov. Foto: Dimitro Sevastopol, pixabay.com.

«Den som prøver å stoppe oss, og fortsetter å true landet, og folket vårt, bør vite at Russland vil reagere på dette umiddelbart, og det vil bli konsekvenser man aldri før har sett.»

Fra pressekonferanse med Vladimir Putin 24. februar 2022.

med stråling for mange generasjoner. Det finnes ingen måte noe helsevesen kan møte en slik katastrofe på.

Det er grunnen til at de fleste land i verden vedtok den første internasjonale traktaten for å forhindre det – FN-traktaten som forbyr atomvåpen. Det var dette ICAN (Den internasjonale kampanjen for å avskaffe atomvåpen) ble tildelt Nobels fredspris for i 2017.

Den kjernefysiske eskaleringen som vi har sett de siste dagene, er det farligste nivået siden Cuba-krisen. Russland er forpliktet til å iverksette hastetiltak for å snu situasjonen.

RUSSLAND BØR:

- kansellere ordren om å øke nivået på atomberedskapen
- trekke tilbake tropper fra Ukraina og igjen operere i samsvar med FN-pakten
- forplikte seg til aldri å utplassere atomvåpen i Europa
- eliminere sine atomvåpen

FOLK KREVER Å BLI HØRT

Over hele Russland, over hele Europa og over hele verden går folk ut i gatene og krever en slutt på den

ulovlige og urettferdige krigen. De krever å bli hørt av politiske ledere i diskusjonen om vår felles fremtid på planeten vår.

Atomvåpen er et hinder for en slik samtale, det er et hinder for at folkets demokratiske vilje blir representert i beslutninger som angår alle mennesker på Jorden. Trusselen om å bruke atomvåpen består så lenge de eksisterer.

Det kan ikke lenger være slik at verden må holde pusten og stole på fornuften til en liten gruppe verdensledere som har makt til å ødelegge oss alle.

Vi må ødelegge disse masseødeleggelsesvåpnene. Vi oppfordrer alle stater til umiddelbart å slutte seg til FN-traktaten som forbyr atomvåpen. Vi oppfordrer alle stater til å velge fred fremfor krig og fornuft fremfor galskap. Vi oppfordrer alle stater til å støtte demokrati og ytringsfrihet – over hele verden.

Tiden for å handle er nå. Vi vil kanskje ikke overleve den neste atomkrisen.

Uttalelsen fra Nobels fredsprisvinnerne er oversatt fra engelsk og publisert på norsk i Aftenposten 1. Mars 2022. Den ble først publisert i den russiske avisen Novaja gazeta.

Hold av datoen

VI FYLLER 40 ÅR

Leger mot atomvåpen
markerer 40-årsjubileum
lørdag 24. september 2022.

Det blir årsmøte og faglig seminar
med påfølgende fest.

MEDISINSKE VIRKNINGER AV ATOMVÅPEN: SPRENGKRAFT, TRYKK OG VIND

Det som skiller atomvåpen fra konvensjonelle våpen, er først og fremst radioaktivitet og sprengkraft. La oss se nærmere på sprengkraften og de medisinske konsekvensene av denne.

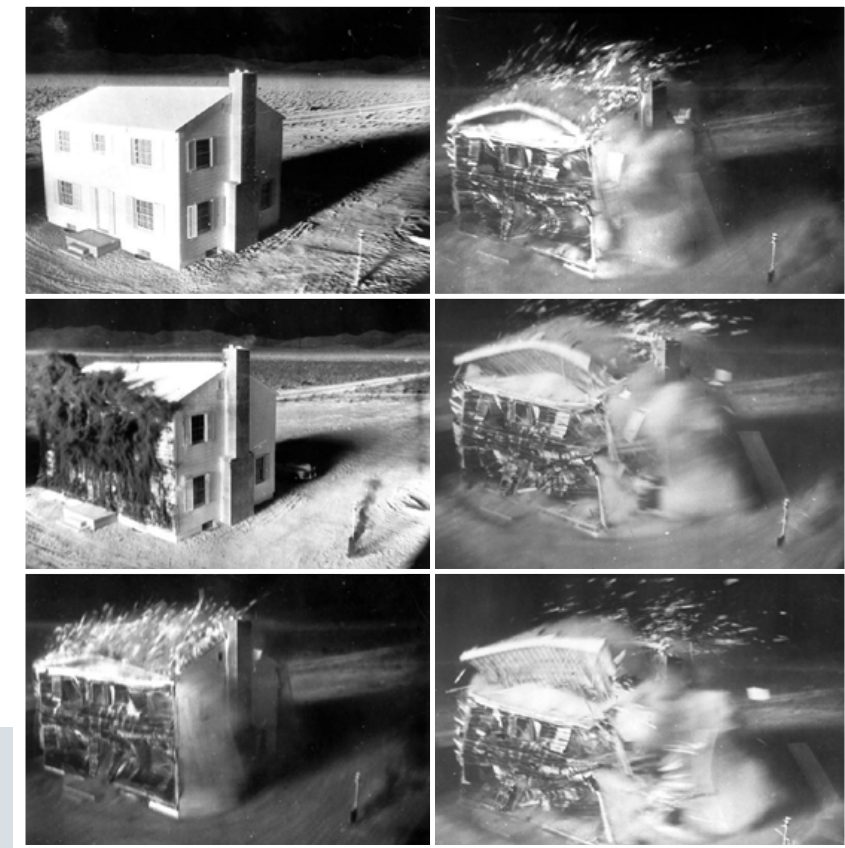
Per Wium
Rådsmedlem i Norske
leger mot atomvåpen

Den kjernefysiske reaksjonen i en atombombe utløser enorme krefter. Bomben som gikk av foran høyblokka i regjeringskvartalet i 2011 var på ett tonn TNT. Bomben over Hiroshima i 1945 var på 15 000 tonn TNT (15 kilotonn). I dag er en «typisk» atombombe i de amerikanske og russiske arsenalene på 100 000 tonn (100 kilotonn). En britisk Trident-ubåt bærer flere kjernefysiske stridskoder, med en samlet sprengstyrke på rundt 24 millioner tonn (24 Megatonn), altså over 1000 ganger mer kraft enn bombene som ble sluppet over Japan i 1945.

TRYKKBØLGEN OG VINDEN

Når et atomvåpen eksploderer, formes en enorm ildkule med temperaturer over 10 000 grader celsius. Den raske temperaturøkningen fører til et enormt overtrykk og vinder som brer seg raskere enn lydens hastighet. Trykkbølgen ødelegger og blåser gjenstander av gårde, og knuser bygninger. Mange mennesker vil graves i knuste bygningsmasser. I tillegg skades mange av flygende gjenstander, særlig glass fra sprengte vinduer.

Mennesker er relativt motstandsdyktige mot trykkendringer, men i nærheten av sprengningspunktet vil

Bildeserie av et hus 1 km fra hypocenteret ved en atomprøvesprengning i Nevadaørkenen i 1953. Det går to sekunder mellom første og siste bilde.

overtrykket knuse og skade indre organer. Den mest skadelige effekten av trykkbølgen er at mennesker omkommer i sammenraste og brennende bygninger. Flygende gjenstander medfører øyeblikkelig eller påfølgende død. I Hiroshima hadde ca. 70 % av de umiddelbart overlevende slike mekaniske skader.

Når ildkulen avtar synker temperaturen, og luften vil suges tilbake av undertrykket som nå skapes rundt ildkulen. Disse vindene tar med seg store mengder støv og partikler opp i luften. En sopp-lignende sky dannes. Partiklene absorberer radioaktive isotoper og gir opphav til radioaktivt nedfall.

Varmen fra eksplosjonen antenner alt brennbart materiale i en viss omkrets rundt eksplosjonssentrum. Vindene gir liv til brannene og sprer de utover store områder. Dette refererer vi til som brannstormer. Mange mennesker vil brenne i hjel inne i sammenraste bygninger.

Av de enorme kreftene som utvikles på et tusendels sekund fra den kjernefysiske eksplosjonen, vil ca. 35 % bli til varme, mens hele 50 % vil være sprengkraft med påfølgende trykk og vind. Vinden er flere ganger sterkere enn de sterkeste stormer og tornadoer vi kjenner.

Skulle en atombombe eller flere gå av over et befolket området, vil skadene være så store at ingen stat eller organisasjon kan håndtere konsekvensene. Leger vil ikke være i stand til å utføre sin plikt til å hjelpe etter den medisinske ed. Det vi ikke kan kurere, det må vi forhindre. Derfor er den eneste fornuftige handling å forby og avskaffe atomvåpen.

Skadene etter atomvåpen kan deles inn i tre: a) Sprengkraft i form av trykkbølge og vind, b) varme og brannskader, og c) radioaktivitet og strålingsskader. Per Wium har skrevet tidligere skrevet om varmeskader i medlemsblad nr 3/2021, og Jon B.Reitan om stråleskader i medlemsblad nr 2/2020.

KILDER

IPPNW: *The medical impact of nuclear weapons*. <https://hinw-campaignkit.org/>
NLA: *Lær om atomvåpen*. <http://laromkarnvapen.se/no/>
Prof. Andy Haines (2013), presentasjon under Conference on Humanitarian Impact of Nuclear Weapons, Oslo, 4.3.2013. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/hum/hum_haines.pdf
Ira Helfand (2014): *The Medical Consequences of Nuclear War*, IPPNW, World Congress, Astana August 2014.

FORSVARSAVTALEN KAN UNDERGRAVE NORSK ATOMVÅPENPOLITIKK

Norske leger mot atomvåpen og Nei til atomvåpens høringssvar til forslag om gjennomføring av Tilleggsavtalen om forsvarssamarbeid mellom Norge og USA.

Norge har siden Nato-toppmøtet i 1957 hatt som sikkerhetsstrategi «Ingen atomvåpen på norsk jord i fredstid». Vi frykter at Tilleggsavtalen om forsvarssamarbeid med USA vil undergrave norsk atomvåpenpolitikk.

Avtalen mangler klare forsikringer mot utplassering av atomvåpen på norsk territorium i fredstid, tilrettelegger for økt amerikansk militær tilstedeværelse og kobler Norge tettere på USAs atomstrategiske infrastruktur. Det er ikke i norsk sikkerhetspolitisk interesse å knytte Norge tettere til verdens største militærmakts atomvåpenstrategi. Dette vil kunne øke spenningene i nordområdene og gjøre Norge mer utsatt for angrep.

Baseerklæringen fra 1949 og prinsippet om ingen baser for fremmede styrker i Norge har vært retningsgivende for norsk sikkerhetspolitikk for å holde stormaktene på armlengdes avstand og dermed unngå at Norge blir involvert i en væpnet konflikt – i verste fall med bruk av atomvåpen. At Norge i denne sammenhengen gir fra seg myndighet, om enn over begrensede områder, aktualiserer derfor større sikkerhetspolitiske problemstillinger.

Norske leger mot atomvåpen og Nei til atomvåpen fraråder derfor tilslutning til tilleggsavtalen, basert på følgende tre hovedinnvendinger.

1. AVTALEN ØKER FAREN FOR UTPLOSSERING AV ATOMVÅPEN PÅ NORSK TERRITORIUM

Avtalens artikkel 1.2 stadfester at:

«Alle aktiviteter i henhold til denne avtalen skal utføres med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og

folkerettslige forpliktelser, herunder når det gjelder lagring av visse våpentyper på norsk territorium. Det er ingenting i denne avtalen som endrer den norske basepolitikken eller norsk politikk med hensyn til lagring eller utplassering av kjernefysiske våpen på norsk territorium.»

Skal avtalens artikkel 1.2 respekteres, må Norge beholde seg retten til å kontrollere at amerikanske styrker ikke, under noen omstendigheter, kan bruke, utplassere, lagre, utvikle eller overføre atomvåpen til Norge i fredstid. Ifølge avtalen må de amerikanske styrkene oppgi hvilke våpen de lagrer, men det foreligger ikke noe mandat for norske myndigheter til å kontrollere dette. Slikt kan ikke baseres kun på tillit. Av strategiske hensyn burde Norge sikre et velfungerende verifiseringsregime, fordi alle stater, selv nære allierte, til syvende og sist vil vektlegge egne nasjonale interesser sterkest.

Overholdelse av artikkel 1.2 utfordres av avtalens artikkel 3, der amerikanske styrker gis eksklusiv rett og kontroll over områder der de kan lagre våpen. I artikkel 4 fremkommer det også at amerikanske styrker i 'ekstraordinære tilfeller' kan gjennomføre de nødvendige tiltakene for å sikre amerikanske operasjoner. Norsk suverenitet vil dermed risikere å bli tilsidesatt dersom amerikanske operative behov anses som viktigere. Dette kan sette norske sikkerhetsinteresser i fare fordi norske og amerikanske myndigheter har ulike oppfatninger av Russland; Norge ser ikke på Russland som en strategisk konkurrent slik amerikanske myndigheter gjør.

Bildet er tatt under en Nato-øvelse på Island i 2018. Foto: NATO

2. AVTALEN KOBLER NORGE TETTERE TIL USAs ATOMSTRATEGISKE INFRASTRUKTUR

De siste årene har Natos fokus på kjernefysisk avskrekking og nuclear sharing vært økende. Dette innebærer utplassering av amerikanske atomvåpen i allierte land som ikke selv besitter atomvåpen, og involvering av allierte land i planlegging av mulig bruk av atomvåpen i tilfelle krig. Økt fokus på nuclear sharing bidrar også til økt press for utplassering av atomvåpen i Norge.

Norge kan ikke stole på at USA overholder norsk atomvåpenpolitikk. Det er nødvendig å gå ut fra at potensielle fiender heller ikke vil stole på dette. Den foreslåtte tilleggsavtalen om forsvarssamarbeid mellom Norge og USA ville øke sannsynligheten for at for eksempel russiske forsvarsplanleggere anser norske havner og flyplasser som integrert i USAs atomstrategiske infrastruktur – og dermed også som potensielle mål for russiske kjernevåpen, selv i en tidlig innledende fase av en krise eller konflikt.

3. AVTALEN KAN BETY AT NORSK ATOMVÅPEN- POLITIKK SETTES TIL SIDE I EN KRISESITUASJON

Prinsippet om ingen atomvåpen på norsk jord er begrenset til å gjelde i fredstid. Dersom en konflikt mellom stormaktene eskalerer og kommer ut av kontroll, vil det kunne bli opp til amerikanske styrker å definere grensen mellom fred og konflikt og dermed eventuell introduksjon av atomvåpen. Dette er fordi

konfliktpotensialet i de norsk-russiske grenseområdene, som i verden for øvrig, i økende grad preges av glidende overganger mellom fred, krise og krig.

Norge må til enhver tid, også i kriser, ha beslutningsmakt for operasjoner fra norsk territorium. Noe annet kan sette norske sikkerhetsinteresser i fare, fordi Norge og USA ikke nødvendigvis, til enhver tid, har sammenfallende interesser i måten man forholder seg til Russland. Mens USA kan trekke seg tilbake, forblir Norge Russlands naboland. Vår geografiske plassering og fordelene og ulempene denne plasseringen medfører, må alltid ligge til grunn for norske sikkerhetspolitiske valg.

Enhver norsk forsvarsavtale med USA må derfor sikre Norge muligheten til å verifisere at det ikke under noen omstendigheter kan brukes, lagres, utplasseres, utvikles eller overføres kjernefysiske våpen i Norge. Norske myndigheter må til enhver tid ha full råderett over norsk territorium, noe den foreslåtte avtalen ikke garanterer.

**NORSKE LEGER
MOT ATOMVÅPEN**

STØTT ARBEIDET FOR EN ATOMVÅPENFRI VERDEN

Leger har en etisk plikt til å hjelpe ved akutt nød. Ved bruk av atomvåpen vil ingen være i stand til å yte nødvendig medisinsk assistanse – skadeomfanget vil være for stort og strålingsfaren for høy. Derfor engasjerer leger seg for å forebygge katastrofen og avskaffe atomvåpen.

GI EN GAVE

Kontonummer: 3060 17 67089
Eller bli fast giver her:
legermotatomvapen.no

VERV EN VENN

Alle kan bli støttemedlem!
Innmelding gjøres på
legermotatomvapen.no